

Uchwała z dnia 2 grudnia 2003 r., III CZP 92/03

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian

Sędzia SN Józef Frąckowiak

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Bogdana K. przy uczestnictwie Zbigniewa G. o wpis hipoteki przymusowej, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 2 grudnia 2003 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 18 września 2003 r.:

"Czy nieprawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, stanowiący zgodnie z art. 492 § 1 k.p.c. od chwili jego wydania tytuł zabezpieczenia wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej bez nadania mu tej klauzuli ?"

podjął uchwałę:

Nieprawomocny nakaz zapłaty wydany w postępowaniu nakazowym może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej kaucyjnej, bez nadania mu klauzuli wykonalności.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 26 marca 2003 r. Sąd Rejonowy w Chrzanowie oddalił wniosek Bogdana K. o wpis hipoteki przymusowej kaucyjnej do kwoty 76 523,31 zł, stwierdzając, że dołączony do wniosku jako podstawa wpisu tej hipoteki nakaz zapłaty wydany przez Sąd Okręgowy w Krakowie z dnia 20 sierpnia 2002 r. nie może być podstawą wpisu, gdyż nie został zaopatrzony w klauzulę wykonalności i nie jest tytułem wykonawczym w rozumieniu art. 776 k.p.c. Zgodnie zaś z art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm. – dalej: "u.k.w.h."), hipotekę przymusową

może uzyskać wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym.

Rozpoznając apelację wnioskodawcy, Sąd Okręgowy w Krakowie przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, o treści sformułowanej na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 109 ust. 1 u.k.w.h., wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika (hipoteka przymusowa). Hipotekę przymusową można uzyskać także na podstawie tymczasowego zarządzenia sądu, postanowienia prokuratora, na mocy przepisów szczególnych na podstawie decyzji, chociażby nie była ostateczna, albo zarządzenia zabezpieczenia dokonanego na podstawie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (art. 110), przy czym hipoteka przymusowa wpisana na podstawie nieprawomocnego orzeczenia, tymczasowego zarządzenia sądu, postanowienia prokuratora albo nieostatecznej decyzji jest hipoteką kaucyjną (art. 111 ustawy).

Z definicji hipoteki przymusowej zawartej w art. 109 ust. 1 u.k.w.h. wynika zatem bezspornie, że podstawą jej wpisu jest tytuł wykonawczy określony w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym. Zgodnie z art. 776 k.p.c., tytułem wykonawczym jest tytuł egzekucyjny zaopatrzone w klauzulę wykonalności, natomiast tytułem egzekucyjnym jest dokument urzędowy, stwierdzający istnienie i zakres roszczenia wierzyciela, a zarazem istnienie i zakres obowiązku świadczenia dłużnika. Nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu ma znaczenie generalnego dozwolenia egzekucji na podstawie danego tytułu egzekucyjnego. Tytuły egzekucyjne wymienione są w art. 777 § 1 k.p.c., a wśród nich orzeczenie sądu prawomocne lub podlegające natychmiastowemu wykonaniu, jak również ugoda zawarta przed sądem. Jeśli chodzi o nakazy zapłaty wydane w postępowaniu nakazowym lub upominawczym, to po uprawomocnieniu się mają skutki prawomocnego wyroku (art. 494 § 2 i art. 504 § 2 k.p.c.), stanowią więc tytuły egzekucyjne, a dopiero zaopatrzone w klauzulę wykonalności stają się tytułem wykonawczym.

Rozważając problem, czy i kiedy nieprawomocny nakaz zapłaty może być podstawą wpisu hipoteki przymusowej, Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 28

stycznia 1999 r., I CKN 977/97 (OSNC 1999, nr 7-8, poz. 137) stwierdził, że dopuszczalne jest wpisanie hipoteki przymusowej na nieruchomości dłużnika na podstawie nieprawomocnego i niepodlegającego wykonaniu nakazu zapłaty, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności „dla zabezpieczenia”, oraz wniosku wierzyciela, wskazującego ten sposób zabezpieczenia.

Orzeczenie to zapadło pod rządem art. 492 § 1 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym do dnia 1 lipca 2000 r. Przepis ten stanowił wówczas, że nakaz zapłaty w chwili wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, a jeżeli był wydany na podstawie weksla lub czeku, staje się on natychmiast wykonalny z upływem terminu udzielonego do zaspokojenia roszczenia. Od dnia 1 lipca 2000 r. art. 492 § 1 k.p.c. uzyskał brzmienie: „Nakaz zapłaty z chwilą wydania stanowi tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadania mu klauzuli wykonalności”. Przyjmuje się, że w świetle tego brzmienia nakaz zapłaty stanowiący od chwili wydania tytuł zabezpieczenia zrównany jest w tym zakresie z zarządzeniem tymczasowym, wydawanym przez sąd w postępowaniu zabezpieczającym. To rozwiązanie powoduje, że art. 492 § 1 k.p.c. wywiera wpływ zarówno na zakres zawartych w pozwie wniosków, jak i na zakres orzekania, powód nie powinien zatem składać wniosku o zabezpieczenie powództwa, bo sąd takiego postanowienia w ogóle nie wydaje. Nakaz zapłaty jako tytuł zabezpieczenia roszczeń dochodzonych w postępowaniu nakazowym nie wymaga nadania klauzuli wykonalności, gdyż staje się wykonalny z chwilą wydania. Tak więc wniosek powoda o nadanie klauzuli wykonalności jest bezprzedmiotowy, gdyż wykonalność wynika z samej ustawy.

Jeśli zatem nakaz zapłaty stanowiący od chwili wydania tytuł zabezpieczenia, wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności, jest zrównany w tym zakresie z zarządzeniem tymczasowym, a zgodnie z art. 110 u.k.w.h. hipotekę przymusową można ustanowić także na podstawie tymczasowego zarządzenia sądu, to uzasadniony jest wniosek, że hipotekę przymusową można ustanowić także na podstawie nieprawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, bez potrzeby nadawania mu klauzuli wykonalności. Zgodnie z art. 111 u.k.w.h., hipoteka przymusowa jest w tym przypadku hipotekę kaucyjną.

Stosownie do art. 492 § 2 k.p.c., powód, wnosząc o dokonanie zabezpieczenia, obowiązany jest wskazać sposób zabezpieczenia. Sposoby zabezpieczenia roszczeń pieniężnych wymienione w art. 747 k.p.c. obejmują w pkt 2 obciążenie nieruchomości dłużnika hipoteką przymusową, zatem wskazanie przez

dłużnika tego sposobu zabezpieczenia, na podstawie nieprawomocnego nakazu zapłaty wydanego w postępowaniu nakazowym, który stanowi tytuł zabezpieczenia wykonalny bez nadawania mu klauzuli wykonalności, spełnia wymagania określone w art. 110 u.k.w.h. do uzyskania hipoteki przymusowej kaucyjnej.

Z tych względów podjęto uchwałę o treści, jak na wstępie.